

НАЦИОНАЛНА УСТАНОВА
ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ
НА КУЛТУРАТА И МУЗЕЈ – БИТОЛА

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

БР. 20

БИТОЛА

2017

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ БР. 20 НА
Н.У. ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ
НА КУЛТУРАТА И МУЗЕЈ – БИТОЛА**

Издавач:

НУ Завод и музеј Битола

За издавачот:

д-р Александар Литовски

Претседател на редакциски одбор:

д-р Мери Стојанова

Технички секретар:

м-р Јове Парговски

Членови на редакциски одбор:

Надежда Георгиева

м-р Ристо Палигора

Енгин Насух

Владо Ѓоревски

Лектор: Стево Гадовски

Тираж: 300

СОДРЖИНА

Александар ЛИТОВСКИ ПРИЛОГ ЗА ЖИВОТОТ НА ВАСИЛ КОРАИЦОВСКИ, БОРЕЦ ОД ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА МАКЕДОНИЈА.....	1
Роберто ТРАЈКОВСКИ ГЕРМАНСКАТА НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА СПРЕМА МАКЕДОНИЈА (1878-1944 ГОДИНА).....	13
Станимир СТАНЕВ, ПРЕСВРТОТ ВО СУДБИНАТА НА ЕДЕН БУГАРСКИ ВОЛНИК-АНТИФАШИСТ ЗАПОЧНАЛА ВО БИТОЛА.....	22
Васко ГИЧЕВСКИ АНАЛИЗА НА НЕКОЛКУ АСПЕКТИ ОД ПОЕДИНЕЧНИОТ ФИСКАЛЕН ПОПИСЕН ДЕФТЕР ЗА БИТОЛСКАТА НАХИЈА 1467-1468.....	30
Никола МИНОВСКИ ПРЕСТОЈОТ НА ЃОРЃИ СУГАРЕВ, ВО МЕСЕЦ МАРТ 1906 ГОДИНА, ВО КИЧЕВИЈАТА.....	37
Александар СИМОНОВСКИ ПОЛИЦИСКОТО ДОСИЕ НА МИЛИВОЈ ТРБИЌ КАКО ИЗВОР ЗА ПРОУЧУВАЊЕТО НА НЕГОВИОТ ЖИВОТ И НЕГОВОТО ДЕЛО.....	44
Рубинчо БЕЛЧЕСКИ ПРИЛЕПЧАНИ, ПРИЛЕП И ПРИЛЕПСКО ВО „КРВАВАТА“1942.....	52
Габриела ТОПУЗОВСКА СОСТОЈБИТЕ ВО ЗДРАВСТВОТО ВО НРМ (1945-1965).....	64
Мери СТОЈАНОВА НАРОДНИТЕ ВЕРУВАЊА ЗА ВАМПИРИ ВО БИТОЛСКО, ПОВРЗАНИ СО ТРАГИЧНИТЕ НАСТАНИ ОД ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА.....	73
Горан ВАСИЛЕСКИ ЕТНОКОРЕОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОРАТА ОД ЕТНИЧКИОТ ПРЕДЕЛ СТРУШКО ПОЛЕ	80
Стојанче КОСТОВ НАРОДНИТЕ ОРА ВО ФИЛМУВАНИТЕ ВИДЕОЗАПИСИ НА НАЦИОНАЛНИОТ ФИЛМСКИ ФОНД НА КИНОТЕКА НА МАКЕДОНИЈА.....	92
Драгица ЧЕКОРОВСКА КОПАНИЧАРИТЕ ОД ЗЗН „СТАРИ ЗАНАЕТИ“ ОД НЕГОТИНО.....	99
Лилјана МАКАРИЈОСКА ЗА РАСТИТЕЛНИОТ СВЕТ ВО МАКЕДОНСКАТА ТРАДИЦИОНАЛНА КУЛТУРА.....	109

Слободан СТОЈКОСКИ СРЕДНОВЕКОВНО КОПЈЕ ОД ЈЕНИ ЦАМИЈА – БИТОЛА.....	122
Роберт МИХАЈЛОВСКИ ПРИЛОЗИ ЗА УБИКАЦИЈАТА НА СРЕДНОВЕКОВНИТЕ КРЕПОСТИ НА ПЕЛАГОНИЈА И БИТОЛА.....	130
Бранислав РИСТЕСКИ СЛОВЕНСКИ НАОДИ ОД РАНИОТ И ПОЛНИОТ СРЕДЕН ВЕК ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	138
Душко ТЕМЕЛКОСКИ СОБРАНИЕ - БУЛЕВТЕРИОН ВО СТИБЕРА.....	152
Александар МИТКОСКИ НОВИ СОЗНАНИЈА ЗА ЕНЕОЛИТОТ ВО ПРИЛЕПСКИОТ ДЕЛ НА ПЕЛАГОНИЈА И МАРИОВО.....	163
Гоце ВЕЉАНОСКИ ИСЧЕЗНАТИ СЕЛА ВО ДОЛНА КОПАЧКА.....	180
Оливера МАКРИЕВСКА ВОДЕНИ СИСТЕМИ – ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ЗА ЧИСТЕЊЕ НА СЛИКАНИ ПОВРШНИНИ ВО КОНЗЕРВАЦИЈАТА И РЕСТАВРАЦИЈА.....	189
Соња Стрезоска ВЕЉАНОВСКА ОДГЛАСОТ НА СТРАНСКИОТ ПЕЧАТ НА ПОЛИТИЧКАТА КРИЗА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2014-2016 ГОДИНА.....	207
Биљана ТЕМЕЛКОСКА ИЗЛОЖБЕНА ДЕЈНОСТ НА Н.У. ЗАВОД И МУЗЕЈ - ПРИЛЕП.....	227

1) 343.31.096 Трбиќ, М.“1947“ (093.2)

2) 929 Трбиќ, М

Александар СИМОНОВСКИ***ПОЛИЦИСКОТО ДОСИЕ НА МИЛИВОЈ ТРБИЌ КАКО ИЗВОР ЗА ПРОУЧУВАЊЕТО НА НЕГОВИОТ ЖИВОТ И НЕГОВОТО ДЕЛО**

Анстракт: По апсењето на Миливој Трбиќ, во јануари 1947 година, била спроведена истрага и било одржано судење. Во периодот 21 јануари–24 април 1947 година, Трбиќ седум пати бил сослушан од Управата за државна безбедност и во тие рамки биле составени записници. Од овие документи и од други документи и материјали, било формирано неговото полициско досие. Целта на трудот е да се прикаже каква граѓа содржи тоа досие.

Клучни зборови: Управа за државна безбедност, Миливој Трбиќ, граѓа, досие, документ, датира.

Историјата како случување во минатото е достапна на историчарот само доколку оставила траги, односно таа може да се истражува доколку имаме на располагање соодветни историски извори. Само со нивна помош историчарот може да го запознава минатото, да ја реконструира неговата слика и да ги анализира неговите внатрешни структури и нивните закони. Заради тој специфичен начин на истражување на минатото, запознавањето со изворите е од пресудна важност за историографијата.⁹⁷

Истражувањето на историските извори е првото и решавачко скалило во истражувањето на историјата. Историските извори ја прават основата на научната работа на историчарот бидејќи даваат граѓа за создавање знаења. Запознавањето со нив дава можности за сè поегзактно осознавање на минатите собитија, додека, пак, усовршувањето на практичната работа со изворите овозможува посигурно откривање и создавање знаења. Затоа, една од основните задачи на научната историографија е постојаното трагање по нови историски извори и проширување на кругот на нивните видови.⁹⁸

*Проф. д-р Александар Симоновски, виш научен соработник/вонреден професор, ЈНУ Институт за национална историја, ул. „Григор Прличев“ бр. 3, 1000 Скопје, е.пошта: aleksandar_simonovski@ymail.com.

⁹⁷ Виолета Ачкоска, *Вовед во историјата*, Скопје 2014, 85.

⁹⁸ *Истото*, 86.

Архивистиката со својата теорија и практична дејност, пред сè, со изворниот архивски материјал одговара на потребите на речиси сите општествени и хуманистички науки.

Како научна дисциплина, архивистиката е нераскинливо поврзана со историската наука. Архивите преку средувањето и обработката на архивскиот материјал ја олеснуваат работата на историчарите.

Историските истражувања, речиси без исклучок, започнуваат со консултирање и проучување на архивски материјали. Тие претставуваат основни извори за историографските проучувања. Освен пишаните историски извори, за историските истражувања се значајни и усните извори кои историчарите можат да ги користат при своите истражувања, како што се сведоштвата, пренесувањето на традицијата, разни преданија и сл.⁹⁹

Во оваа пригода, ќе се осврнеме на полициското досие на Миливој Трбиќ како извор за истражување и проучување на неговиот живот и неговото дело. Нашата намера не е да извршиме толкување на документите што се наоѓаат во досието бидејќи, ако се впуштиме во таков процес, тогаш ќе се отворат разни прашања кои се однесуваат на животот и делото на Трбиќ и за нивната обработка е потребен поголем простор. Значи, замислата на овој труд е само да се прикаже каква граѓа содржи досието на Трбиќ.

* * *

Миливој Трбиќ (1913–1947), припадник на Равногорското движење на Дража Михаиловиќ,¹⁰⁰ за време на Втората светска војна дејствувал во Македонија. Тоа движење имало негаторски однос кон македонскиот народ зашто во платформата за повоеното уредување на Кралството Југославија ги третирало Македонците за Срби, а Македонија за српска земја. На 16 јануари 1947 година, во с. Зрзе, Прилепско, Управата за државна безбедност (УДБ), го уапсила Трбиќ.¹⁰¹ Истата година, во јуни, се

⁹⁹ Борче Илиевски, „Семејните и личните фондови – значаен извор за историски истражувања (примерот на фондот „Бранислав Русиќ“)“, *Годишен зборник*, бр. 68, Скопје 2015, 63–64.

¹⁰⁰ Драгољуб Михаиловиќ–Дража (1893–1946), армиски генерал, командант на Југословенската војска во татковината, началник на штабот на Врховната команда и воен министер во југословенските кралски влади (1942–1944). На 13 март 1946 година бил заробен од Одделението за заштита на народот на Србија. На 15 јули 1946 година бил осуден на казна смрт со стрелање. Казната била извршена на 16 или 17 јули. Kosta Nikolić, Bojan B. Dimitrijević, “Zarobljavanje i streljanje generala Dragoljuba Mihailovića 1946. godine: nova saznanja o arhivskoj građi”, *Istorija 20. veka*, god. XXVII, br. 2, Beograd 2009, 9.

¹⁰¹ Повеќе за операцијата на УДБ за пронаоѓањето и апсењето на Трбиќ, види: Aleksandar Simonovski, “Napšenje Milivoja Trbića u januaru 1947.”, *Istorija 20. veka*, god. XXXII, br. 2, Beograd 2014, 143–154.

одржал судски процес на кој биле судени Миливој Трбиќ, Васил Јаневски, Боге Велевски, Јован Шоргиќ, Злата Маџовска и Петре Тренковски. Судскиот процес го водел Окружниот суд во Скопје. На 11 и 12 јуни 1947 година се одржал главниот претрес, а на 13 јуни била објавена пресудата. Трбиќ бил суден во присуство и бил осуден на казна смрт со застрелување, трајно губење на политичките и граѓанските права и конфискација на целиот имот. Врховниот суд на Народна Република Македонија (НРМ), на одржаниот претрес на 5 јули 1947 година, ја потврдил пресудата на Трбиќ. Молбата за негово помилување ја одбил Президиумот на Народното Собрание на Федеративна Народна Република Југославија (ФНРЈ). Егзекуцијата била извршена на 24 септември.¹⁰²

По апсењето на Трбиќ, била спроведена истрага и било одржано судење. Во периодот 21 јануари–24 април 1947 година, УДБ на НРМ го сослушувала Трбиќ. Биле спроведени седум сослушувања, од кои, две на 21 јануари, додека по едно сослушување било спроведено на 23 јануари, 27 јануари, 19 февруари, 26 март и 24 април. Биле составени седум записници. Од нив, како и од други документи и материјали, било формирано досието на Трбиќ. При направените истражувања, не успеавме да утврдиме на кој датум или пак во која година било создадено досието. Тоа е депонирано во Државниот архив на Република Македонија, Скопје, фонд 885: Републички секретаријат за внатрешни работи /ОЗНА-УДБ/, кутија 111, архивска единица 17. Врз основа на нашите согледувања, граѓата на досието се состои од 56 документи, 11 слики и два пропагандни материјала. Документите може да се распределат на четири дела: полициски документи, судски документи, документи кои потекнуваат од Равногорското движење и документи од друг карактер. Повеќето документи во досието се од полициска провениенција.

Прв дел. Овде најмногубројни се македонските полициски документи. Најголемиот дел од нив биле изработени во јануари, февруари, март и април 1947 година, некои биле изработени во 1947 година, а еден документ датира од 1952 година. За нивната поделба ќе се искажеме подолу во текстот.

Најпрво ќе се задржиме на два носечки документа на досието. Нив ќе ги вброиме во групата полициски документи, бидејќи ги изработила Службата за државна безбедност на Републичкиот секретаријат за внатрешни работи на Социјалистичка Република Македонија. Првиот документ е воведен документ во досието и ги содржи основните информации за лицето на коешто се однесува досието (во случајов тоа лице е Трбиќ): презиме, татково име и име (Трбиќ Василије Миливоје), дата и место на раѓање (13 април 1913 година, с. Браилово, Прилепско) и адреса

¹⁰² *Миливој Трбиќ–Војче, документи*, избор, редакција и коментар доц. д-р Александар Симоновски, Скопје 2016.

на живеење (умрен).¹⁰³ Вториот документ е попис кој ни овозможува брзо и едноставно да дознаеме каква граѓа содржи досието. Пописот е изработен во облик на табела и истиот нè упатува на граѓата од досието: реден број на материјалот, број и датум на материјалот, вид на материјалот, организациона единица која го изготвила материјалот, број на страници и забелешки. Притоа, во колоната *вид на материјалот*, Службата за државна безбедност вака ја запишала граѓата во досието: писма, дописи, летоци и слики, изјави, пресуди, извадоци, решенија, врски, провалени лица, записници, податоци, образец, осврт и извештај. Во колоната *организациона единица која го изготвила материјалот* се напишани УДБ на НРМ, Скопје, Прилеп, Брод¹⁰⁴ и Белград, Јавното обвинителство на Скопје, Прилеп и Битола, Окружниот суд во Скопје, Врховниот суд на НРМ, Казнено-поправниот дом „Ниш“ и Испоставата за внатрешни работи во Прилеп.

Македонските полициски документи се делат на следните категории: записници од сослушувања; барање на УДБ на НРМ, Скопје, до Јавното окружно обвинителство во Битола за задржување во истражен затвор на Миливој Трбиќ, Злата Мацовска, Васил Јаневски, Стојна Петрова и Боге Велевски; изјави на лица во Отсекот на внатрешните работи во с. Брод (Порече) дека во војната нивни блиски настрадале од четниците на Равногорското движење; документи кои на 24 април 1947 година ги подготвила УДБ на НРМ; осврт на УДБ под наслов „Ликвидација на бандата Војче Трбиќ“; изјава на Стоилко Ивановски–Планински за Миливој Трбиќ и други документи.

При сослушувањата на Трбиќ од УДБ во периодот кој претходно го наведовме, на сослушувањето на 27 јануари бил составен најголем записник и тој записник содржи 18 страници. На сослушувањето на 27 јануари, прашањата на УДБ се однесувале на следните случувања: кога и каде Трбиќ прв пат се приклучил во Равногорското движење, активноста на Трбиќ во Македонија како припадник на Равногорското движење, кога Трбиќ се предал на Народноослободителната војска, зошто избегал од нејзините редови, каде се криел потоа и кои луѓе биле неговите најблиски соработници, неговите ставови во однос на ФНРЈ, во кои села Трбиќ имал свои приврзаници и друго. На сослушувањето на 19 февруари, УДБ, се интересирала што знаел Миливој за животот на татко му Василије во Втората светска војна и потоа. На сослушувањето на 24 април, акцентот на истрагата бил ставен на каналите низ кои Миливој, како четник, во 1942 и 1943 година дошол од Србија во Македонија (Порече).

Во досието, покрај тоа што се наоѓаат записниците од сослушувањата на Трбиќ, има и записници од сослушувања на други лица.

¹⁰³ Миливој Трбиќ бил егзекутиран.

¹⁰⁴ Македонски Брод.

Тие лица се Петкана Аризанкоска (од Браилово) која била сослушана од УДБ Прилеп на 4 јануари 1947 година, а нејзиниот исказ бил корисен за натамошното одвивање на операцијата на УДБ за пронаоѓање и апсење на Трбиќ; Боге Велевски (од Браилово) кој бил сослушан од УДБ Прилеп на 15 јануари¹⁰⁵ и на 19–20 јануари 1947 година; Блаже Маслароски кој бил сослушан од УДБ Прилеп на 22 јануари 1947 година.

Документот под наслов „Ликвидација на бандата Војче Трбиќ“, го изработила УДБ на НРМ, во 1947 година, по реализацијата на операцијата на УДБ за пронаоѓање и апсење на Трбиќ. Документот е отчукан на машина на латинично писмо и содржи пет страници. Неговата вредност како изворен материјал е значајна, зашто во него во главни црти се опишува таа операција.

На 15 септември 1952 година, УДБ Прилеп составила еден документ за татко му на Миливој, Василије. Документот е со наслов „Податци“ и се однесува на животот на Василије.

Во досието има и два документа кои се од југословенска и бугарска провениенција. Документот од југословенска провениенција датира од 5 април 1947 година и бил упатен до УДБ на НРМ, Скопје. Во него, УДБ на ФНРЈ, Белград, забележала дека Василије Трбиќ се вратил од странство и се наоѓал во Белград. Полицискиот документ од бугарска провениенција датира од 17 октомври 1942 година. Се работи за едно писмо кое било упатено до обласниот полициски началник во Скопје.

Втор дел. Во овој дел од досието има пет судски документи. Од нив, според хронолошкиот редослед, најраниот документ е од 21 јануари 1947 година. Се работи за *Решение* од Б. С. Чакар, околиски јавен обвинител за Прилепската и Крушевската околија. Тој одлучил да се задржат во притвор десет лица од Прилепско затоа што, меѓу другото, од 1945 до 1947 година учествувале во криењето на Миливој Трбиќ. Другите документи од оваа серија судски документи се однесуваат на Миливој Трбиќ. 1. *Решение* од 3 февруари 1947 година, со кое А. Крстевски, окружен јавен обвинител на Битолскиот округ, им одредил мерка истражен затвор на Трбиќ, Мацовска, Јаневски, Петрова и Велевски. 2. *Пресуда* на Окружниот суд во Скопје од 13 јуни 1947 година, со која Трбиќ бил осуден на казна смрт со застрелување, трајно губење на политичките и граѓанските права и конфискација на целиот имот. 3. *Пресуда* на Врховниот суд на НРМ од одржаниот претрес на 5 јули 1947 година, со која била потврдена пресудата на Трбиќ. 4. Значаен документ е преписот од *Записникот* за егзекуцијата на Трбиќ. За извршувањето на

¹⁰⁵ Записникот од сослушувањето на Боге Велевски на 15 јануари 1947 година постои во два облика: оригинал и препис. На оваа сослушување, Велевски, ги навел местата каде што се криел Трбиќ во Прилепско од април 1946 година и на крај открил дека точното место е с. Рилево, Прилепско, кај Блаже Маслароски.

казната смрт со застрелување била одредена комисија која ја сочинувале Ристо Божиноски (претставник на Министерството за внатрешни работи), Тодор Деспотов (претставник на Јавното обвинителство на НРМ) и д-р Иван Прилепчански (претставник на Министерството на народното здравје), а записничар Ратко Пановски. Комисијата, на 24 септември 1947 година, се состанала во канцеларијата на управникот на Казнено-поправниот дом „Скопје“. Смртната казна над Трбиќ била извршена со стрелање од одреденото лице за таа цел. Петнаесет минути по егзекутирањето, лекарот утврдил дека Трбиќ бил мртов. Комисијата наредила Трбиќ да биде закопан и целата постапка завршила во 23:00 часот, на 24 септември 1947 година. Не се познати местата на коишто Трбиќ бил егзекутиран и закопан.

Трет дел. Во однос на документите кои потекнуваат од Равногорското движење во Македонија, станува збор за две признаници. Едната признаница се однесува на пет француски наполеони во злато, а втората признаница се однесува на пет фунти во злато. На 6 јуни 1944 година, благајникот Мирољуб Панчетовиќ, ги примил посочените пари од Миливој Трбиќ за издржување на „војниците на Командата на Вардарската воена област“.

Четврт дел. Документите кои ги означивме како документи од друг карактер, датираат од 1 март 1941 година и 15 февруари 1943 година. Документот од 1 март 1941 година претставува молба која во Прилеп ја напишал Василије Трбиќ и била наменета за банот на Вардарската бановина, Живојин Рафајловиќ. Василије, го препорачал Темелко Ристиќ од с. Теово (Велешко – Азот) како вреден, чесен и сигурен и замолил истиот да биде примен на служба како агент при полицијата во Скопје. Документот од 15 февруари 1943 година е писмо кое во Каиро го напишал Василије и го испратил до син му Миливој. Исто така, во досието постојат и две визит карти. Првата визит карта е именувана на некој Вучко М. Костиќ, а втората визит карта е именувана на извесниот инженер Александар М. Павловиќ (веројатно од Белград). Не успеавме да ги датираме визит картите.

Може да се заклучи дека граѓата во полициското досие на Миливој Трбиќ е дел од неопходните извори кои се потребни за да се проучи неговиот живот и неговото дело. Но, за формирањето на една посеопфатна слика за Трбиќ, нужно е да се извршат дополнителни архивски истражувања.

Резиме

Полициското досие на Миливој Трбиќ содржи 56 документи, 11 слики и два пропагандни материјала. Документите може да се поделат на полициски документи, судски документи, документи кои потекнуваат од Равногорското движење и документи од друг карактер. Повеќето

документи се од полициска провениенција. Архивскиот материјал во досието е значаен извор за истражувањето и проучувањето на животот и делото на Трбиќ.

Summary

The police dossier of Milivoj Trbich contains 56 documents, 11 photographs and two propaganda materials. The documents can be divided into police documents, court documents, documents from the Ravna Gora Movement and documents from another character. Majority of the documents are from police provenance. The archival material in the dossier is an important source for the researching and studying of the life and the work of Trbich.

Извори и литература

I. Необјавена архивска граѓа

- Државен архив на Република Македонија, Скопје, фонд 885: Републички секретаријат за внатрешни работи /ОЗНА-УДБ/, кутија 111, архивска единица 17.

II. Објавена архивска граѓа

- *Миливој Трбиќ-Војче, документи*, избор, редакција и коментар доц. д-р Александар Симоновски, Скопје 2016.

III. Литература

Ачкоска Виолета, *Вовед во историјата*, Скопје 2014.

Илиевски Борче, „Семејните и личните фондови – значаен извор за историски истражувања (примерот на фондот „Бранислав Русик“)“, *Годишен зборник*, бр. 68, Скопје 2015, 63–76.

Nikolić Kosta, Dimitrijević Bojan B., “Zarobljavanje i streljanje generala Dragoljuba Mihailovića 1946. godine: nova saznanja o arhivskoj građi”, *Istorija 20. veka*, god. XXVII, br. 2, Beograd 2009, 9–20.

Simonovski Aleksandar, “Нарѓenje Milivoja Trbića u januaru 1947.”, *Istorija 20. veka*, god. XXXII, br. 2, Beograd 2014, 143–154.

Терзиоски Растислав, *Окупацијата на Македонија 1941-1944*, 2. изд., Скопје 2011.

Тодоровски Миле, *Партизанските одреди и Народноослободителната војска на Македонија во Ослободителната војна и Револуцијата 1941-1944*, Скопје 1972.

Фиданова Славка, „Некои моменти од активноста на четничката организација на Дража Михајловиќ во Прилепско во 1942 година“, *Прилеп и Прилепско во НОВ 1942 година*(материјали од Научниот собир одржан на 13, 14 и 15 декември 1976 година), Скопје 1978, 235–250.

Фиданова Славка, „Четничката организација на Дража Михајловиќ во Прилеп и Прилепско 1943–1944“, *Прилеп и Прилепско во НОВ 1944 – 15 мај 1945 година* (материјали од Научниот собир одржан на 14, 15 и 16 март 1983 година), книга I/2, Скопје 1985, 261–278.

Colić Mladen, “Četničke vojne formacije u Makedoniji 1942–1944. godine”, *Vojnoistorijski glasnik*, god. XXV, br. 1, Beograd 1974, 143–167.